

Tot exili necessari

CINTA ARASA

“L'exili és la permanent dicotomia entre dos móns, dues ciutats, i cap de les dues és real. Són fruit del desig de fugir i del d'arribar (desig en dues direccions), i totes dues acaben sent imaginades.”

Ekaterina T. Gorenko

5 d'abril del 1961

Estimat,

Estimat, estimadíssim. La psicologia humana és complicadíssima i contradictòria. Semblo estúpida començant amb aquest tòpic però és l'única raó —justificació?— que se m'acut per dirigir-te a tu aquestes pàgines. En realitat, no crec que mai arribi a explicar a ningú conegut tot el que hi escriuré, però tanmateix, necessito dirigir-me a tu, encara que sigui absurd fer-ho.

No sé si, si les arribessis a llegir, aquestes pàgines, o senzillament si sabessis on sóc, acompliries el teu deure de bon ciutadà, i em mataries. Però tant se val. T'escric a tu perquè potser em fa massa temor escriure'm a mi mateixa. No sé si té massa sentit tampoc... I l'alternativa, que aquests pensaments se'm quedin enganxats a les mans com resina, em fa ois.

Aquests fulls els hauràs d'entendre —els hauré d'entendre, jo, quan passi el temps i ja no sigui la mateixa persona que ara— com allò que són: un impuls necessari, irreprimible, com la gana o la set. I, per tant, no els he pensat ni reflexionat, i tampoc m'atreveixo a dir si seguiran algun ordre concret, més enllà del que jo mateixa necessiti.

Crec que no seré capaç de respondre't —respondre'm— cap de les preguntes que suposo que et deus plantejar, o més ben dit, no sé si les meues respostes et servirien com a respostes. Per què he marxat (fugit)? Amb qui he fugit? Intueixo que a casa, seguint el raonament lògic més tradicional, tothom deu pensar que la meua traïció a la Revolució ha vingut de la mà d'un amant ple d'encants, amb la mentalitat corrupta, que m'ha entabanat a mi, filla pura de la Revolució, amb la seua dialèctica brillant i enverinada. Poca gent, acostumats com estem a buscar respostes a totes les preguntes en els discursos del règim (respostes sense cap fissura, a mida, talment peces de roba d'un gran magatzem de Nova York, tota una paradoxa! no et sembla?), pensarà que, precisament, és un dels ideals de la Revolució el que m'ha portat a fugir-ne, i a fugir de tu, també.

Només et diré que he marxat perquè no aguantava més l'espècie d'obra de teatre que tots havíem de representar, cada dia. I sobretot, el meu paper, el de dona de mariscal, proletària, model teòric per a les dones del poble —model teòric, dic, perquè jo no he fet mai res més que viure en caps de cristall, i les dones del poble carreguen la mort a l'esquena cada dia en les fàbriques del país—, em produïa una angoixa fastigosa. Qualsevol persona amb un mínim de sentit de l'objectivitat no es creuria mai realment la sacrosanta pantomima del règim, però segurament l'objectivitat ha desaparegut del tot de les ments pures dels fills de la Revolució. Acabo de cometre, amb aquesta afirmació, un sacrilegi segons la nostra essencialíssima, infinita i unigènita no-religió?, digues-m'ho tu. Jo, a hores d'ara ja ho saps, he desertat de creient.

Ara és de matinada —des de molt abans d'arribar aquí sóc incapaç de dormir gaire— i sembla que el sol estigui provant-se, agafant forces per a l'espectacle de llum del migdia. Cada dia l'espero aquest espectacle, amb la mateixa expectació i impaciència que si es tractés d'una actuació

irrepetible i reservada a pocs privilegiats de la Terra. La ciutat és deserta i no se sent cap soroll, i les olors, en aquesta hora del matí, semblen una mica amagades. Només qui no hi està acostumat, suposo —jo ja he passat aquells primers dies en què tot, absolutament tot, em venia de nou— pot percebre ara mateix les fantasies olfactivas que les espècies arriben a provocar. Aquí tot, absolutament tot, desperta els sentits. Ja ho veus... (Entre parèntesi et diré que les espècies van ser el meu primer contacte amb la ciutat, en baixar de l'avió. Com si el meu nou món m'hagués volgut batejar amb la seua essència, advertint-me que, si volia que m'acollís, hauria de fer meua, jo també, com tots els seus habitants, aquella essència. Per això, el primer que vaig fer en la meua passejada de descoberta de la ciutat, quan m'oferia a ella i li transmetia els meus desigs de conèixer-la, va ser anar al Basar Egipci, el Basar de les Espècies, i vaig comprar un polsim de cadascuna de les espècies que hi vaig trobar, les vaig posar en caixetes menudes de llautó, amb foradets a la tapa, i les vaig repartir per tots els calaixos dels mobles de la meua habitació. Va ser la meua primera ofrena a la ciutat. Per això aquestes pàgines fan aquest perfum tan dolç de canyella, tot i que tu no el podràs olorar mai. I si el sents mai, potser voldrà dir que finalment, has estat un bon ciutadà, un bon soldat de la Revolució, i has vingut i m'has matat. Tu, o unes altres mans, tant se val. Llavors sí que sentiràs la dolça olor de la canyella d'aquestes pàgines.)

He vingut a aquesta ciutat perquè sempre he pensat —potser és una ingenuïtat, una idealització, però estic entusiasmada idealitzant tot allò que sempre se m'havia prohibit d'idealitzar; és a dir, tot, tret del blanc discurs del poder— que als basars orientals, la vida s'hi recrea del tot, sense cap mirament, i sense cap ordre tampoc, ho reconec, i em fascina. Sí, aquesta imatge de la vida, com una criatura rebotant-se en el fang, rient, gaudint de la trapelleria, enlluernada de sol, és la imatge més allunyada del nostre (vostre, hauria de dir, després de la meua decisió desertora) món que conec, i ara mateix m'atreu de manera indescriptible. Potser, en realitat, m'ha atret des de sempre però només el dia 8 de març, ara fa quasi un mes, va aconseguir captivar-me del tot, i que se'm fes impossible continuar aguantat els colors gris i blanc (no em diguis que el roig de la bandera no sembla una ironia macabra, enmig de tanta foscor, provocada

pel clima, i també per tantes vides engabiades), les paraules mesurades, les desfilades matemàtiques, i els guions perfectament cronometrats que tots havíem de seguir per enaltir la grandiositat dels pares de la Revolució. Aquell dia vaig fer ús del contacte que guardava de feia mesos al fons de tot de la calaixera, l'hi vaig trucar i en quatre hores vaig aconseguir ser fora de les nostres fronteres.

A Rússia, ja t'ho he dit, tenia la sensació que cadascú de nosaltres havia nascut per interpretar un paper prèviament escrit i el guió era sempre tan estricte, tan calculat i meditat —com els d'una obra de teatre repetida fins a la sacietat— que no deixava als actors ni un segon per a la improvisació. I la no improvisació, estimat, és la mort de l'art i de l'existència humana. Fins i tot els imprevistos eren previstos, tot i que possiblement tu no te n'haguessis adonat mai, i succeïen quan havien de succeir, encara que la lògica de l'obra fes aigües a tort i a dret. Res! tots havíem de creure i interpretar —recitar, millor dit— un guió que, suposadament, el nostre salvador terrenal, el pare sùmmum de la Revolució, havia deixat escrit per dur-nos a la nostra particular terra promesa en vida (no et recorda molt la Bíblia, l'Alcorà o la Torà, l'opi del poble? Pensa-hi, amor meu, pensa-hi, si encara pots...).

Si fora del “territori lliure” (permet-me que rigui, perquè ja fa temps que no puc plorar), també les vides de les persones són com guions pensats amb una finalitat concreta, a la ciutat del meu exili tots els guions semblen escrits per fer mofa de la particular obra de teatre del vostre règim, tot i que sé que no és cert i que, per molt que des de menuda m'ho hagin volgut fer creure, el món no gira amb corrents especialment pensades per assistir o bé enderrocar la Revolució. De vegades em sembla que aquí cada dia s'hi representa una actuació diferent, que recorda vagament (pel decorat, i el sol, sobretot) la del dia anterior, però només per casualitat. Aquí els actors, les persones, semblen viure en un estat constant d'embriaguesa, que els fa hipersensibles a totes les seues vivències. Res, res a veure amb la metòdica revolucionària (te n'adones, de quantes contradiccions...? com si les Revolucions poguessin, realment, seguir algun mètode). I la vida flueix, encara que ningú no faci cas del seu refotut guió, perquè ningú no els l'imposa. I els actors de l'obra —les persones— ploren, i riuen i criden

i estimen i moren i fan l'amor sense cap mesura, assaonats constantment per la multitud d'espècies que caramelitzen l'aire.

Se m'ha acudit aquests dies, passejant pels carrerons estrets de la ciutat —m'ha obert, amb només tres setmanes, tots els seus calaixos més íntims— que també l'atrezzo del teatre (el decorat de la vida) és radicalment diferent aquí. La neu, un dels símbols per excel·lència del nostre país —mira, hi ha coses que ni tan sols el govern de la Revolució pot canviar— actua com a aliada del poder, i persistent, cobreix any rera any els carrers. Per ajudar a oblidar, un llenç blanc és immillorable. Sembla que, damunt d'un llenç blanc nou, ens sentim perdonats, i podem tornar a enviar un nou estol d'àngels justiciers (cecs d'un ull, esbiaixada l'espasa), que embrutaran de sang el llenç blanc que tornarà a ser cobert per un altre llenç blanc, i així pels segles dels segles. En canvi, a la ciutat que ara m'acull res no cobreix els pecats, ni tampoc els plaers, i és que aquí el sol és l'amo i senyor, i tots li reten culte, l'exalten, sembla, en cadascun dels seus actes. Com a contrapartida, el sol il·lumina tots els racons, i de vegades sembla que les cases no tinguin parets, i les persones viuen persistentment en la llum dels carrers. Potser la meua única descoberta a la meua nova terra serà aquesta, que hi ha carrers, baix de la neu, però ja en tinc prou.

A mi em sembla una contradicció terrible però, enmig de l'esplendorositat del sol, que multiplica —si és possible— la vitalitat de la vida, molts dels habitants d'aquesta ciutat porten vestits que els cobreixen de cap a peus, per evitar-ne el contacte. Em costa molt d'entendre aquest costum, i jo vaig sempre amb molt poca roba per sentir permanentment l'escalfor del sol a la pell i perquè vull que el sol, amb l'ajuda de les espècies, m'assaoni a mi també, i aquesta terra m'adopti com a filla seua. Per això m'agrada perdre'm pels seus carrers, i fer-hi voltes i més voltes, i descobrir arcades i escales que s'enfilen d'una manera impossible entremig d'edificis que cap dels arquitectes més venerats pel nostre règim consideraria aptes per a viure-hi, i que a mi em sembla que són humils homenatges a la pròpia vida. Menuts, per a convidar els seus habitants a sortir-ne permanentment, estrets, perquè de vegades la vida obliga a ocupar poc espai, i ondulants, perquè res no s'assembla més a la mort que una línia

recta —la base de l'arquitectura en voga ara al nostre país—, que marca clarament un principi i una fi, i blancs, per festejar el sol i la claror, com tot aquí.

Entro quasi cada dia a les mesquites només pel plaer que em proporciona sentir l'olor que fan les parets sagrades, i escoltar les pregàries que la gent ofrena al seu Déu, encara que per a mi són incomprendibles. Però he descobert que els temples no només són un lloc de recolliment i pregària. Les entrades de les mesquites estan formades per unes esplanades molt grans, i normalment tenen fonts de marbre al mig, on els brolladors sembla que recordin permanentment que l'aigua és l'inici de tota la vida, de la terrenal i també de l'espiritual. I en aquestes esplanades, abans d'entrar al temple, s'hi concentra tota la passió del món, encara que no sempre sigui perceptible per a tothom, crec. Tu no has vist mai la intensitat de les mirades de la gent d'aquesta terra, mirades profundes i intensíssimes de les que només els ulls negres, coronats de pestanyes també negríssimes, són capaços. Entre les robes que els cobreixen quasi tot el cos, els pobles turcs, crec, han desenvolupat al màxim la capacitat de seducció a través de la mirada, perquè els ulls és l'única part totalment visible del seu cos. I abans de la pregària dels divendres, aquestes mirades, t'ho ben juro, cremen. Les dones es mig tapen la cara amb vel·ls finíssims amb els quals semblen iniciar la dansa del ventre, movent les mans de manera calculadíssima, i atreuen més l'atenció dels homes que si diguessin explícitament “segueix-me, i continuaré aquest ball només per a tu.” De música de fons, res no podria aportar més sensualitat al moment que els xiuxiueigs amb què permanentment parlen homes i dones, i els cants dels imams, talment laments de plaer, cridant a l'oració. Ja t'he dit que, en aquesta terra, tot, absolutament tot, desperta els sentits. I res ni ningú es proposa amagar-los. Els sentits, els impulsos, el dolor, el plaer, la mort i la vida, en definitiva, fan la seua en total llibertat.

Et parlo de llibertat i t'acabava de parlar de mesquites, d'espais sagrats, de religió, i sé que per a tu, i per a tot bon soviètic, la llibertat és un concepte totalment oposat a la religió. Potser per això —ja t'he dit que sento una fascinació irresistible pel que sempre m'ha estat prohibit— des que he arribat a la meua nova terra i des que he aconseguit la llibertat llibertat

—sí, ja t’he dit que vaig fugir buscant un ideal de la Revolució, però t’asseguro que aquesta paraula, llibertat, té un significat molt diferent per a mi i estic segura que no el compartíem—, em passo hores i hores als temples sagrats de la ciutat... Un altre motiu per justificar el meu assassinat, m’imagino.

Suposo que si poguessis llegir aquestes ratlles em diries que m’he begut l’enteniment i que, per despit, abjuro de la meua terra veritable i beneeixo, sense coneixement, enganyada potser per l’exotisme, aquesta terra que tot just m’acaba d’acollir, sense veure-hi més enllà dels meus ulls, sense voler veure-hi cap mentida. No, amor meu, no... sóc plenament conscient que el país que he escollit amaga també, com el nostre, calabossos ocults on l’ofrena del sol no arriba, i també sé que ha fet de fratricida, traint els seus germans àrabs quan li ha convingut, fent de puta dels Estats Units. De puta, sí... utilitzo el mateix llenguatge que els teus amics mariscals carregats d’estrelles que compten, igual que les conquestes amoroses, els assassinats que porten a l’esquena, i que sembla que no els pesin gens. De puta, sí, perquè aquest país s’ha venut terra per a míssils a canvi de silencis, a canvi de consentiments. Però què no ha fet Rússia? No ha fet també de puta del gran enemic, proporcionant-li l’enemic necessari per continuar existint? No s’estan fent de puta mútuament, tots dos països abocats a donar-se sentit mentre s’identifiquen com el mal a eradicar?, encara que això suposi cegar vides i vides, a les presons, a les sales de tortura o als camps de batalla, o als palaus, també... com en el meu cas.

Potser jo també m’he estat prostituint tots aquests anys, venent-me la consciència, regalant-te-la a tu, juntament amb el meu cos, perquè la modelessis al teu gust, a canvi de mantenir la posició social —la posició social, per a l’eradicació de la qual es va fer la Revolució, recorda-ho, encara que dir això sembli un acudit agre— que, ja abans, mon pare, amb les seues condecoracions, li va donar a ma mare. Ja no em sorprèn res, i fins i tot tinc temor de perdre, algun dia, la capacitat de sentir fàstic. Sóc, per tant, molt conscient que la perfídia s’amaga a tot arreu, no en dubtis!

La veritat és que de vegades estic temptada de deixar-me endur per la convicció que l’opressió —i per tant el sotmetiment— és una condició

inherent a la raça humana i que, qui no s'aprofita de l'esclavisme —en tota la multitud de formes que presenta— és perquè no pot. Hi he reflexionat molt durant els darrers anys, potser perquè jo mateixa m'havia convertit en una espècie d'esclava, d'esclava teua, estimat. Però ara mateix m'és igual; he desistit de pensar-hi, en això, i en moltes altres coses. Reflexionar, analitzar, pensar... se m'apareixen com accions insuportables, no en sóc capaç, potser perquè m'he passat anys reflexionant, analitzant, pensant... sense poder fer res —sense atrevir-me a fer res, ho reconec— del que decidia. Ara que ho he aconseguit, crec que l'esgotament em pot, i necessito tan sols descansar, i gaudir de la vida en aquesta ciutat tan lluny de tot el que fins ara m'era conegut. I no pensar més, sobretot. Necessito deixar-me uns dies de gaudi, d'idealització, que contraresti l'odi que carrego a l'esquena i que se m'ha fet crosta molt endins de mi, després de tants anys acomplint, quasi a la perfecció, crec, el paper de filla de mariscal i de dona de mariscal, de filla de la pàtria. D'esclava, de puta.

Després d'aquesta treva, no crec que pugui tornar a tancar els ulls una altra vegada i, si en el meu país m'ha estat impossible —mai no he estat massa valenta— contribuir en res per acabar amb la dictadura, no crec que aquí sigui gaire diferent... potser hauré de tornar a fugir, no ho sé... però ara mateix no m'importa. Ara mateix només estic disposada a gaudir de la meua llibertat fins on pugui, i poca cosa més.

Ja ho veus, en les meues primeres tres setmanes a la ciutat he intentat fondre-m'hi, formar-ne part del tot, oferir-m'hi, jo mateixa, com una ofrena més. Crec, però, que fins ahir no ho havia aconseguit del tot, perquè fins ahir no havia anat a un bany turc. Ahir em vaig lliurar per complet a un dels rituals pagans més antics d'aquesta terra i vaig deixar que el vapor m'infés la pell i que l'aigua, que aquí es mou lliurement arreu, ragés pel meu cos. Quan l'encarregada del bany va venir i em va començar a passar el guant de crin, i la meua antiga pell, la pell que havia portat de Rússia, em va caure, feta rostolls de brutícia, vaig desitjar que aquella muda també s'estigués produint en el meu interior. I la temor —que, potser sense saber-ho, m'havia perseguit des de Sant Petersburg— d'haver-me equivocat abandonant-ho tot, també em va abandonar embolicada en un dels fardells de pell morta, i es va escolar desguàs avall, a les clavegueres

d'Istanbul. I avui encara, la meua nova pell fa olor de l'oli d'oliva amb què estava fet el sabó del bany, i que em va curar, em sembla, les ferides que comporten tots els canvis de pell.

El meu canvi de pell, la meua muda, també va ser com desprendre'm encara una mica més de tu, Nikolai. No sé si ens tornarem a veure mai, i em dol, perquè finalment —només ara sóc capaç de dir-t'ho, perdona'm... si té sentit que ho facis— s'ha acomplert la promesa de la meua mare, que jo mai vaig creure quan em van obligar a unir-me a tu, i t'he acabat estimant. És curiós però, que intermitentment em torturen dos pensaments contradictoris respecte a tu; que un dia vindràs i em mataràs, o que, al cap i a la fi, pateixis per mi.

Potser per haver pres la determinació d'exiliar-me, he de carregar amb aquesta condemna, la permanent dualitat en tot, la permanent contradicció, i la inexistència, per sempre més, d'una sola i unívoca realitat, tant que facilita les coses, al capdavant. Tota una ironia que jo hagi acabat escrivint una frase com aquesta. No et sembla?

El mareig de la dicotomia entre el dubte, intuir, imaginar, o prendre només la vida viscuda, la real, la que es percep pels cinc sentits —si és que existeix, aquesta vida— potser serà, per sempre més, la manera en què hauré de viure. Imaginant la meua antiga terra, la meua antiga vida, i percebent realment la del meu exili, o totalment a l'inrevés.